

همایش ملی انار ۱۳ و ۱۴ مهرماه ۱۳۹۰ فردوس

برآورد و مقایسه مزیت نسبی تولید محصول انار در شهرستانهای استان خراسان رضوی

سمانه سادات همراز - ناصر شاهنوشی

به ترتیب کارشناس ارشد اقتصاد کشاورزی و مدرس دانشگاه پیام نور شهرستان بوانات

دانشیار گروه اقتصاد کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

مزیت نسبی یکی از ابزارهای کارآمد برای تصمیم‌گیری در تولید و تجارت محصولات می‌باشد که از دو بعد جایگزینی واردات و توسعه صادرات حائز اهمیت می‌باشد. در این راستا هدف کلی مطالعه حاضر، بررسی و تعیین مزیت نسبی محصول انار در ۹ شهرستان منتخب استان خراسان می‌باشد. بخشی از داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز مطالعه در زمینه با هزینه تولید این محصول از آمار منتشره توسط سازمان جهاد کشاورزی استان استفاده شده است و بخش دیگر آن از پایگاه‌های اینترنتی *FAO* و *Comtrade* گردآوری شده است. بر این اساس از شاخص‌های نوع اول یعنی *DRC*، *SCB*، و *NSP* استفاده گردیده است. نتایج این مطالعه نشان داد که تمامی شهرستان‌های منتخب در تولید محصول انار دارای مزیت نسبی هستند. همچنین نتایج مویده بالا بودن ظرفیت تولیدی محصول انار شهرستان‌های استان خراسان رضوی می‌باشد.

کلمات کلیدی: مزیت نسبی، محصولات باغی، استان خراسان رضوی، شاخص‌های *NSP*، *SCB*، *DRC*

مقدمه

حضور آگاهانه در بازارهای جهانی بدون تدوین سیاست‌های بازرگانی مناسب برای بسیاری از کشورهای در حال توسعه از جمله ایران، غیر ممکن است. یکی از عوامل موثر در تعیین راهبردهای مناسب برون‌گرایی هر کشور، ظرفیت‌ها و توانمندی‌های صادراتی و داشتن مزیت نسبی (یعنی اقتدار و توانایی یک کشور در تولید و صادرات یک کالا با بالاترین کیفیت و نازلترین قیمت) در تولید و صادرات کالاهایی خاص است (۲). مزیت نسبی به معنای توانایی یک کشور در تولید ارزانتر یک محصول با یک خدمات خاص می‌باشد. بر اساس اعتقاد ریکاردو کشوری که در تولید یک یا چند کالا مزیت نسبی دارد باید آن کالا را صادر و سایر کالاها را وارد نماید (۱). انار از جمله مهمترین محصولات باغی استان خراسان به شمار می‌آید. سطح زیر کشت این محصول در سال ۱۳۸۷ در استان خراسان رضوی معادل ۷۰۳۳ هکتار است. شهرستان‌های مه‌ولت، بردسکن و بجستان دارای رتبه‌های اول تا سوم در تولید این محصول هستند.

مواد و روشها

همایش ملی انار ۱۳ و ۱۴ مهرماه ۱۳۹۰ فردوس

به طور کلی برای سنجش مزیت نسبی شاخص های متعددی وجود دارد. این شاخص ها به صورت زیر می باشد (۲):

۱- هزینه منابع داخلی^۱ ۲- ضریب حمایت اسمی محصولات^۳ ۳- ضریب حمایت اسمی نهاد^۴ ۴- ضریب حمایت موثر^۵ ۵- سودآوری خالص اجتماعی^۶ ۶- هزینه منفعت اجتماعی^۶. در پژوهش حاضر جهت محاسبه مزیت نسبی محصول انار استان خراسان رضوی از چهار شاخص هزینه منابع داخلی، شاخص نسبت هزینه به منفعت اجتماعی، شاخص سودآوری خالص اجتماعی، هزینه منفعت اجتماعی و ضریب حمایت اسمی نهاد استفاده شده است. چهار شاخص مذکور، سود خالص بدست آمده از یک فعالیت را بر اساس هزینه های فرصت و قیمت های سایه ای اندازه گیری می کند. به منظور محاسبه مزیت نسبی با استفاده از شاخص های یاد شده، محاسبه قیمت سایه ای نهاد های به کار رفته در تولید محصولات و همچنین قیمت سایه ای محصولات و نرخ ارز الزامی است. در این بین روش های محاسبه قیمت سایه ای نهاد های قابل تجارت (مبادله ای) و غیر قابل تجارت (داخلی) به صورت زیر است:

الف) نهاده های قابل تجارت (مبادله ای): این نهاده ها قابلیت تبادل در بازارهای جهانی را دارند و به عبارت دیگر قابلیت تجارت دارند. نهاده هایی که در این گروه واقع می شوند شامل کود شیمیایی، سم (حشره کش و قارچ کش) می باشند. برای نهاده های کود شیمیایی و سم قیمت سیف (CIF) آنها مبنای قیمت سایه ای در سال زراعی ۸۶-۱۳۸۵ قرار گرفت.

ب) نهاده های غیر قابل تجارت (داخلی): نهاده های مورد استفاده غیر قابل تجارت در تولید محصولات شامل نهاده هایی است که قابلیت خرید و فروش در بازارهای بین المللی را ندارند. از این رو نهاده هایی که در این گروه قرار می گیرند (شامل آب، زمین، کود دامی، نیروی کار و ماشین آلات). به منظور محاسبه قیمت سایه ای این نهاده های بالاترین قیمت موجود در منطقه منظور شده است. جدول ۱ ارائه دهنده قیمت سایه ای برای نهاده های قابل تجارت و خود محصول انار است.

جدول ۱- قیمت سایه ای نهاد

نهاد	قیمت سیف (دلار)	قیمت سایه ای (تومان)
میانگین قیمت کود	260975/0	1373/254
محصول انار	1/1	03/1086
سموم	۱۰/۰۷	۹۸۰۶۱/۰۶

مأخذ: www.comtrade.com

¹ - Domestic Resource Cost (DRC)

² - Nominal Protection Coefficient (NPC)

³ - Nominal Protection Input Coefficient (NPIC)

⁴ - Effective Protection Coefficient (EPC)

⁵ - Net Social Profit (NSP)

⁶ - Social cost- benefit (SCB)

همایش ملی انار ۱۳ و ۱۴ مهرماه ۱۳۹۰
فردوس

نتایج و بحث

انار نیز از جمله محصولات مهم استان خراسان است و جایگاه ویژه‌ای در صادرات این استان دارد. نتایج حاصل از برآورد شاخص‌های مزیت نسبی این محصول در شهرستان‌های منتخب استان خراسان رضوی در جدول ۲، آمده است. بر اساس یافته‌های این جدول شهرستان مازندران بر اساس هر سه شاخص *NSP*، *SCB*، *DRC* دارای بیشترین مزیت نسبی در تولید محصول انار می‌باشد. پس از این شهرستان مقام دوم را در مزیت نسبی تولید این محصول شهرستان بردسکن داراست. بر اساس شاخص *DRC* کمترین مزیت نسبی در تولید مربوط به شهرستان خلیل آباد، بر اساس شاخص *SCB* مربوط به شهرستان سبزوار و بر اساس شاخص *NSP* مربوط به شهرستان گناباد می‌باشد. بر اساس هر سه شاخص مزیت نسبی، کلیه شهرستان‌های منتخب دارای مزیت نسبی در تولید محصول انار می‌باشند. این نکته می‌تواند در توجه هر چه بیشتر به کشت این محصول منجر شود.

جدول ۲: بررسی مزیت نسبی محصول انار در شهرستان‌های منتخب استان خراسان رضوی

<i>NSP</i>	شهرستان	<i>SCB</i>	شهرستان	<i>DRC</i>	شهرستان
*10 ⁴ /86	مازندران	0/394372	مازندران	0/38263	مازندران
*10 ⁴ /86	بردسکن	0/138906	بردسکن	0/132407	بردسکن
11899464	خلیل آباد	0/101591	گناباد	0/087578	تربت حیدریه
3646870	سبزوار	0/099417	تربت حیدریه	0/084452	گناباد
1933233	تربت حیدریه	0/086929	خلیل آباد	0/082518	سبزوار
487849/5	گناباد	0/082518	سبزوار	0/047774	خلیل آباد

ماخذ: یافته‌های تحقیق

Surveying comparative advantage of Pomegranate product in Khorasan Razavi province

Samaneh.S hamraz- Naser Shahnoushi

Ferdowsi, Teacher of Paiam noor university of bavanat and assistant professor of agricultural economic university of Mashhad

Abstract

همایش ملی انار ۱۳ و ۱۴ مهرماه ۱۳۹۰
فردوس

Comparative advantage is one of the efficient tools for designing in product and trade productions which is important from two dimensions: situation import and export development. In this way the main goals of this study is to survey and determine Comparative advantage of pomegranate product of khorasan razavi province in 1386-87. A parts of inputs and wanted information relation to garden products cost in 1386-87 from diffuse statistics from Khorasan razavi state Jahad keshavarzi organization, and the other part from internet bases (Aftab & FAO.

Sake to determine comparative advantage of special products, H-O theory is exploited. In this base first type index (DRC, SCB, NSP, and RCA) is used. Results show that all of cities have comparative advantage in producing pomegranate whit the exception of Mashhad.

Keyword: comparative advantage, pomegranate, Khorasan razavi province, DRC, SCB, NSP indexes

منابع

- ۱- جولایی، ر. ۱۳۷۶. بررسی مزیت نسبی تولید مرکبات استان فارس (شهرستان جهرم). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.
- ۲- عزیزی، ج. و م. زیبایی. ۱۳۸۰. تعیین مزیت نسبی برنج ایران: مطالعه موردی استان‌های گیلان، مازندران و فارس. فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه. شماره ۳۳. ص ۷۱-۹۶.
- ۳- موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی (۱۳۸۲). بررسی مزیت نسبی محصولات کشاورزی منتخب.
- 4- Agri-Jahan, Agricultural Jahad organization, (online:<http://www.agri-Jahad.org>).
- 5- FAO, Food and Agricultural Organization, Database (online:<http://www.gri-jahad.org>).